VI. Pilys
Castles

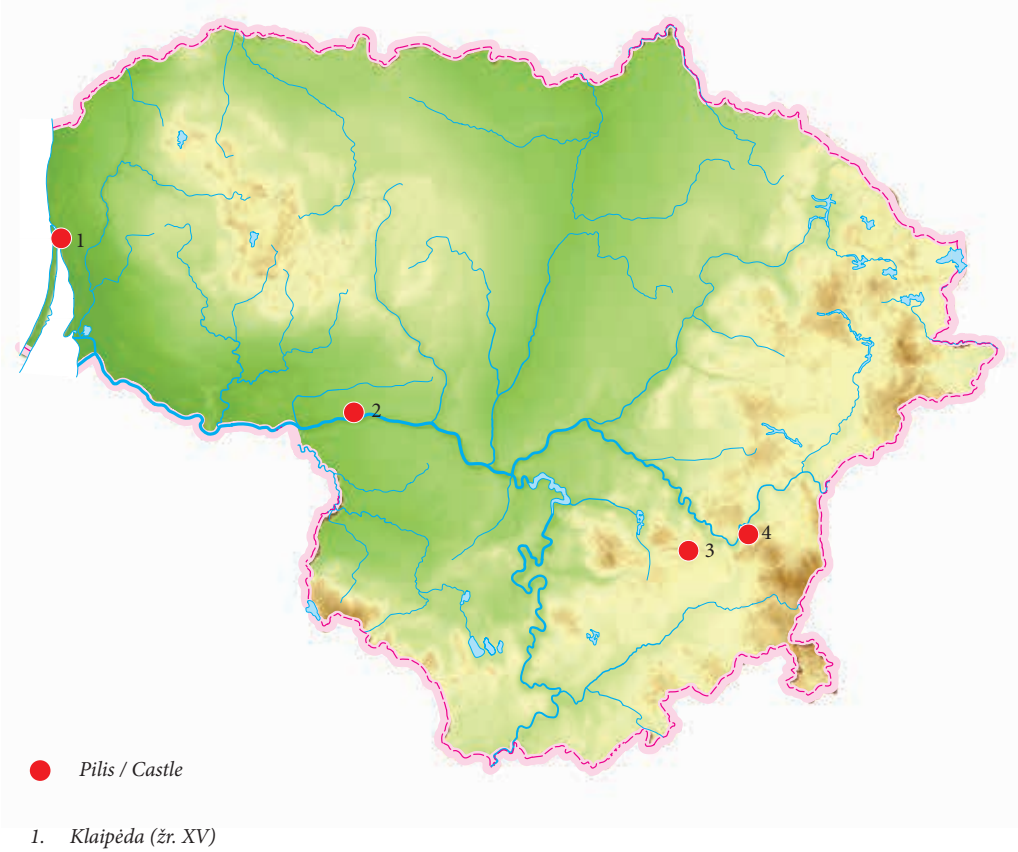

1. *Klaipėda (žr. XV)*
2. *Panemunė*
3. *Trakai*
4. *Vilnius*

Tautvydas Bajarūnas

Trakų salos pilis

Trakų salos pilies (UK 1020) rūmų aplinkoje statomi nauji lietaus nuotekų tinklai, priešpilio kiemo teritorijoje klojami nauji vandentiekio ir lietaus nuotekų tinklai, pilies R kazematuose planuojama statyti 3 naujus paviljonus ir juos prižiūrinčius inžinerinius tinklus. Šiose vietose 2023 m. buvo atlikti archeologiniai tyrimai. Detaliųjų tyrimų metu tirtas bendras 644 m^2 plotas, juose įžemis buvo pasiektas tik 56 m^2 plote. Žvalgomųjų tyrimų metu buvo ištirtas 24 m^2 dydžio plotas, žvalgytas 222,5 m^2 plotas (1 pav.).

Manoma, kad, dar statant, tvirtinant ir plečiant Pusiasalio pilį, XIV a. II pusėje pradėta salos pilies statyba Galvės ežere esančiose salose. Esamos salos vietoje buvo durpyno ir pakrančių vandens atskirtos 3 salelės**,** jos buvo sujungtos užpilant tarpus tarp jų (Mikulionis S. Trakų pilys. Naujausi duomenys apie Salos pilį**,** *Lietuvos pilys.* Vilnius, 1971, p. 130–131). Išskiriami keli Trakų salos pilies raidos etapai (Lisauskaitė B. Trakai iki septynioliktojo šimtmečio, *Trakų istorinis nacionalinis parkas – UNESCO Pasaulio paveldo sąrašuose: poreikiai ir galimybės*. Kaunas, 2003, p. 63–64).

Pirmasis statybos etapas datuojamas XIV a. II puse. Šiuo etapu buvo pastatyti U formos konventinio stiliaus su romaninio stiliaus bruožais kunigaikščio rūmai. Panašu, kad pirmame etape pradėti darbai ir priešpilyje. Antrasis pilies statybos etapas prasidėjo XIV a. pabaigoje ir truko iki XV a. pradžios. Buvusių rūmų vietoje vėl pastatyti du stačiakampiai, lygiagrečiai stovintys dviejų aukštų flygeliai su rūsiais ir šildymo krosnimis. ŠR pusėje sujungti siena, PV pusėje pastatytas 9,6x9,2 m dydžio 6 aukštų 33 m aukščio donžonas. Aplink rūmus salos pakraščiu išmūryta gynybinė siena su kontraforsais, rūmų vidinis kiemas išgrįstas akmenimis. Visos patalpos buvo skliautuotos, langų angokraščiai puošti raudonomis profiliuotomis gotikinėmis plytomis. Rūmų dešiniojo korpuso antrame aukšte buvo reprezentacinė menė, langus puošė vitražai. Pilies architektūra šiame etape po truputį pereina į gotikinį stilių. Trečiuoju, paskutiniu, etapu, XV a., buvo aukštinama priešpilio teritorija, supilant žvyro sluoksnius, statomi tais laikais modernūs 3 kampiniai priešpilio bokštai, pritaikyti dideliam kiekiui patrankų, kurių pilyje buvę 15. Tarp jų statomos gynybinės sienos, dviaukščiai, P ir trikampiai kazematai, kuriuose buvo virtuvės, ir V kazematai, kurių apatiniuose aukštuose buvo sandėliai, o antrame aukšte gyveno tarnai. Manoma, kad R kazematai nebuvo baigti. Daroma prielaida, kad juose galėjo būti laikyti arkliai. Žinoma, kad PV bokštas buvo naudotas kaip kalėjimas. Pilies priešpilio kiemas įgavo netaisyklingos trapecijos formą. Taip pat yra duomenų, kad pilies kieme buvo pavienių medinių statinių. Be aptartų pokyčių, buvo įrengtas pilies griovys, skiriantis priešpilį nuo kunigaikščių rūmų. Griovį iš abiejų pusių supa arkos.

Po 1410 m. vykusio Žalgirio mūšio, sutriuškinus Kryžiuočių ordiną, salos pilis neteko savo gynybinės reikšmės ir tapo didžiojo kunigaikščio rezidencija. XV a. pabaigoje pilis ėmė nykti, joje buvo saugomi Maskvos belaisviai. XVI a. pradžioje ji buvo vėl remontuojama, mat Žygimantas Augustas joje buvo sumanęs įsirengti vasaros rezidenciją. Pilis pradėta rekonstruoti renesanso stiliumi. Po niokojančios 1655–1661 m. Rusijos invazijos Trakų miestas buvo apiplėštas ir sudegintas, salos pilis apgriauta ir nebuvo atstatoma (Mikulionis S. *Trakų salos pilis.* Vilnius, 1978).

Pirmasis pilies tyrinėjimo darbus XX a. pradžioje pradėjo architektas Zygmuntas Hen-

– 1
– 2
– 3
– 4
– 5
– 6
– 7
– 8
– 9
– 10
– 11
– 12
– 13
– 14
– 15
– 16
– 17
– 18
– 19
– 20
– 21
– 22
– 23
– 24
– 25
– 26
– 27
– 28
– 29
– 30
– 31

1 pav. Trakų salos pilies archeologinių tyrimų bendras situacinis planas: 1 – atliktų žvalgomųjų tyrimų vietos; 2 – atliktų detaliųjų tyrimų vietos; 3 – atliktų žvalgymų vietos; 4 – 2021 m. tyrimai (U. Budvydas); 5 – 2021 m. tyrimai (T. Bajarūnas); 6 – 2020 m. tyrimai (T. Bajarūnas); 7 – 2002 m. tyrimai (B. Lisauskaitė); 8 –1992 m. tyrimai (B. Lisauskaitė); 9 – 1990 m. tyrimai (B. Lisauskaitė); 10 – 1988–1989 m. tyrimai (B. Lisauskaitė); 11 –1987 m. tyrimai (G. Gendrėnas); 12 – 1985–1986 m. tyrimai (G. Gendrėnas); 13 – 1983 m. tyrimai (R. Sprainaitis); 14 – 1982 m. tyrimai (R. Sprainaitis); 15 – 1982 m. tyrimai (A. Jankauskas); 16 – 1979 m. tyrimai (A. Bliujus); 17 – 1978–1979 m. tyrimai (A. Vaškelis); 18 – 1978 m. tyrimai (A. Vaškelis); 19 – 1976 m. tyrimai (I. Jučienė); 20 – 1974 m. tyrimai (I. Jučienė); 21 – 1973 m. tyrimai (I. Jučienė); 22 – 1967 m. tyrimai (K. Mekas); 23 – 1961 m. tyrimai (I. Jučienė); 24 – 1961 m. tyrimai (O. Navickaitė-Kuncienė); 25 – 1960 m. tyrimai (O. Navickaitė-Kuncienė); 26 – 1957 m. tyrimai (A. Jakaitis); 27 – 1956 m. tyrimai (N. Kovrigina); 28 – 1954 m. tyrimai (A. Tautavičius, J. Naudužas); 29 – 1953 m. tyrimai (R. Šalūga); 30 – 1952 m. tyrimai (O. Navickaitė-Kuncienė); 31 – 1951 m. tyrimai (O. Navickaitė-Kuncienė). T. Bajarūno brėž.

Fig. 1. General area plan of the archaeological investigations at Trakai Island Castle: 1 – exploratory excavation areas; 2 – detailed excavation areas; 3 – surveyed areas; 4 – areas investigated in 2021 (U. Budvydas); 5 – in 2021 (T. Bajarūnas); 6 – in 2020 (T. Bajarūnas); 7 – in 2002 (B. Lisauskaitė); 8 – in 1992 (B. Lisauskaitė); 9 – in 1990 (B. Lisauskaitė); 10 – in 1988–1989 (B. Lisauskaitė); 11 – in 1987 (G. Gendrėnas); 12 – in 1985–1986 (G. Gendrėnas); 13 – in 1983 (R. Sprainaitis); 14 – in 1982 (R. Sprainaitis); 15 – in 1982 (A. Jankauskas); 16 – in 1979 (A. Bliujus); 17 – in 1978–1979 (A. Vaškelis); 18 – in 1978 (A. Vaškelis); 19 – in 1976 (I. Jučienė); 20 – in 1974 (I. Jučienė); 21 – in 1973 (I. Jučienė); 22 – in 1967 (K. Mekas); 23 – 1961 in (I. Jučienė); 24 – in 1961 (O. Navickaitė-Kuncienė); 25 – in 1960 (O. Navickaitė-Kuncienė); 26 – in 1957 (A. Jakaitis); 27 – in 1956 (N. Kovrigina); 28 – in 1954 (A. Tautavičius, J. Naudužas); 29 – in 1953 (R. Šalūga); 30 – in 1952 (O. Navickaitė-Kuncienė); 31 – in 1951 (O. Navickaitė-Kuncienė).

delis (1862–1929), tačiau tik 1951 m. pilies teritorijoje pradėti plataus masto archeologiniai tyrimai, susiję su Trakų salos pilies restauravimo darbais. Šie su trumpomis pertraukomis vyko iki 1992 m., atnaujinti 2002 ir 2020–2021 m. (1 pav.). Tai, kad archeologinių tyrimų buvo gausu, rodo, kad Trakų salos pilis yra viena iš daugiausia tyrinėtų pilių, todėl straipsnyje aprašyti tik aktualiausi archeologiniai tyrimai išskirti į 4 dalis: tyrimai, vykę Trakų salos pilies rūmų teritorijoje, priešpilio kiemo teritorijoje, pilies R kazematų teritorijoje ir aplink pilies išorinę gynybinę sieną.

Trakų salos pilies rūmų teritorijoje archeologiniai tyrimai vykdyti 1953 m. (R. Šalūga) (*LIIR*, f. 1, b. 166), 1956 m. (N. Kovrigina) (*LIIR*, f. 1, b. 42), 1960 m. (O. Navickaitė-Kuncienė) (*LIIR*, f. 1, b. 165) ir 2021 m. (U. Budvydas) (*ATL 2022 metais,* 2023, p. 152–156). Tyrimų metu daugiausia fiksuoti stori žvyro ir griuvenų sluoksniai. 1960 m. tyrimų metu aptiktos senesnės pilies sienų liekanos, rodančios, kad ankstyvesnė pilis yra buvusi kitokia negu dabartinė. Taip pat tuomet prie rūmų PR kampo tirtoje perkasoje buvo aptikti žmogaus griaučiai. Vėliausi archeologiniai tyrimai šioje vietoje vyko 2021 m. Šioje vietoje iki projektinio gylio buvo ištirta 17 įvairaus dydžio perkasų – iš viso 288,88 m^2. Didesnėje perkasų dalyje buvo fiksuoti XX a. suardymai arba stambių griuvenų sluoksnis, susidaręs yrant pilies mūrams. Tyrimų autorius mano, kad sluoksnis susidarė Trakų salos pilies antrojo statybos etapo metu (XIV a. pabaigoje–XV a. pradžioje), kai buvo supilti stori žvyro sluoksniai siekiant išlyginti terasos, esančios tarp centrinių rūmų ir juos supančios gynybinės sienos, žemės paviršių. Kiek kitokia situacija V rūmų dalyje tirtoje perkasoje 1. Čia buvo aptiktas pilko smėlio su gausiais degėsiais sluoksnis, susidaręs virš buvusio žemės paviršiaus.

Trakų salos pilies priešpilio kiemo teritorijoje didžiausio masto archeologiniai tyrimai vyko 1960–1961 m. (O. Navickaitė-Kuncienė) (*LIIR*, f. 1, b. 259). Šių tyrimų metu pilies kieme aptikta XV–XVI a. II pusės ir XVII a. pastatų ir grindinių liekanų. Pastatai statyti virš kultūrinio XV a. sluoksnio, kurio storis siekia 20–30 cm. Manoma, kad tai yra pirminis kiemo lygis.

R kazematuose archeologiniai tyrimai vykdyti 1961 m. (O. Navickaitė-Kuncienė) (*LIIR*, f. 1, b. 259), 1987 m. (G. Gendrėnas) (*LIIR*, f. 1, b. 1361) ir 2021 m. (šio straipsnio autorius) (*ATL 2021 metais*, 2022, p. 154–159). 1987 ir 2021 m. tyrimų metu aptiktos medinės konstrukcijos – medinės spraustinės sienutės. Nustatyta, kad R kazematų statybos pradžioje, pelkėtoje jų vietoje, telkšojo vanduo, todėl statybos darbų metu šios sienutės buvo naudojamos vandeniui sulaikyti. Taip pat paaiškėjo, kad Š gynybinės sienos pamatai tarp minėtų užtvarų statyti prakasus durpių sluoksnį, o ant pasiekto šlyno guldyti keturkampiai tašyti rąstai, virš jų statytas pamatas. Taip pat 1961 m. valant R kazematus buvo atidengtos liekanos medinio statinio, kurio viduje atkastas XVII a. krosnies pagrindas. Archeologinių tyrimų metu fiksuoti kultūrinio sluoksnio horizontai, ankstyviausia jų dalis datuojama XV a. Kultūrinis sluoksnis R kazemate formavosi labai netolygiai, jis žemėjo Š–P ir V kryptimis.

Gana daug archeologinių tyrimų vyko šalia pilies išorinių sienų, didžioji jų dalis vyko turint tikslą atidengti pilies pamatus ir ŠR pilies bokštą. Vietomis aptikta gynybinės sienos pamatų apačia, kuri stovėjo ant rąstų klojinio. Fiksuoti stori griuvenų ir žvyro sluoksniai. Išsiskyrė 1967 m. tyrimai (K. Mekas) (*VRVA*, f. 1019, b. 4206), kurie vyko priešais šiuo metu esančio įėjimo į pilį, šalia PR bokšto ir priešpilio V sienos. Šių tyrimų metu durpių klode buvo aptiktos dvi

2 pav. Perkasoje 18 atidengtos XVI–XVII a. mūrinės struktūros P3 fragmentas iš PR. T. Bajarūno nuotr.

Fig. 2. A fragment of masonry structure P3 (16th–17th centuries) in trench 18, viewed from the SE.

grupės medinių polių. Tyrėjas jas sieja su buvusio medinio tilto liekanomis. Perkasoje 2, kuri buvo tirta PR bokšto papėdėje, išskirtas XVI a. pradžios kultūrinis sluoksnis.

2023 m. Trakų pilies rūmų teritorijoje, kur buvo tirtos perkasos 1–10, tyrimų metu aptikti iki 4,1 m storio kultūrinio sluoksnio horizontai datuojami XV–XX a. Manoma, kad didžioji dalis horizontų yra technogeninės kilmės ir veikiausiai susiformavo šiose vietose vykdant reljefo formavimo, rūmų arba gynybinės sienos statybos ir tvarkybos darbus. XX a. Trakų salos pilies statybos, restauracijos darbų suformuoti kultūrinio sluoksnio horizontai perkasose 1–10 fiksuoti nuo 0,2–2,15 m gylio. Giliau esantys, ankstyvesni, šiose vietose susiformavo įvairių XV–XVII a. vykusių gynybinės sienos statybos, tvarkymo ir šiuo metu esančios terasos, ant kurios stovi rūmai, formavimo metu. Taip pat šioje vietoje buvo aptiktos kelios nearcheologinio laikotarpio struktūros: 1951 m. datuojamo akmenų grindinio (latako) fragmentai ir nenustatytos paskirties struktūra, formuota iš betono ir akmenų, datuojama XX a. Įžemis – balsvas žvyras pasiektas perkasoje 2 4,05 m gylyje, o rusvas molis – perkasoje 9 2,4 m gylyje.

Galime teigti, kad Trakų salos priešpilio kiemo teritorijoje, kur buvo tirtos perkasos 12–19, P dalyje (perkasų 12–16 vietose), archeologiškai vertingas XVI–XVII a. sluoksnis yra išlikęs 0,3–1,4 m gylyje. Trakų salos priešpilio kiemo Š teritorijoje (perkasų 17–19 vietose) archeologiškai vertingas, manoma, XV–XVI a. buvusio paviršiaus sluoksnis, aptinkamas 0,5–1 m gylyje perkasoje 19 ir kelių metrų atkarpoje perkasoje 18. Kitose vietose fiksuoti vien XX a. suformuoti kultūrinio sluoksnio horizontai. Įžemis – šlynas, balsvas ir gelsvas priemolis ir rudas žvyras – pasiektas 0,5–1,6 m gylyje tik perkasose 17–19. Perkasose 17–19 taip pat išryškėjo 7 archeologiškai vertingos įgilintos struktūros su XV–XVII a. radiniais (buitinės keramikos fragmentais, kokliais, gyvulių kaulais). Taip pat perkasoje 18 aptikta viena XVI–XVII a. datuojama 2,9x1 m dydžio mūrinė struktūra (P3), sudaryta iš stambių akmenų, gotikinių plytų duženų, kurios rištos kalkių skiediniu (2 pav.).

Trakų salos pilies R kazematuose, kur buvo tirtos perkasos 11, 20A, 20B, 21A, 21B, XX a. žemės judinimo darbų nesuardytose vietose archeologiškai vertingi XIV–XVII a. kultūrinio sluoksnio horizontai yra išlikę nuo 45–80 cm gylio. Šiuose horizontuose aptikta keletas archeologiškai vertingų struktūrų: XVII–XVIII a. datuojamas lengvos konstrukcijos pastato pamatų fragmentas (P1), XV a. II pusės–XVI a. R kazematų aslos fragmentai formuoti iš kalkių (G1) ir ^{14}C AMS metodu datuota XIV–XV a. pradžios su pilies gynybinės sienos statyba susijusi medinė konstrukcija (M1), formuota iš pušinių (*Pinus sylvestris*) lentų ir rąstų (3–4 pav.).

Aplink Trakų salos pilį buvo atlikti žvalgomieji tyrimai (*šurfai* 1–13), žvalgymai ir detaliai tirta perkasa 22. Šiose vietose iki 0,7–1,8 m gylio fiksuoti griuvenų sluoksniai, kuriuos sudarė stambūs ir smulkūs akmenys, kalkės, gotikinių plytų duženos ir vietomis silikatinių plytų duženos. Manoma, kad šie sluoksniai susiformavo XX a. pilies tvarkybos darbų metu. Archeologiškai vertingas sluoksnis su XV–XVII a. būdingais radiniais (žiestos buitinės keramikos fragmentais) buvo aptiktas 1 m gylyje *šurfe* 9 ir 1,8 m gylyje (H_{abs} 149,82 m) *šurfe* 10. Be šių radinių, šurfe 9, 1,5 m gylyje, buvo aptikti 9 15 cm storio mediniai rąstai ir 36x4 cm storio lenta, kurie vientisos konstrukcijos nesudarė. Įžemis tirtoje teritorijoje aptinkamas skirtingai – 0,3–4,6 m gylyje. Šurfuose durpių sluoksnis aptinkamas giliausiai.

Tyrimų metu surasti ir inventorinti 1612 XV–XX a. radinių. Tai daugiausia žiesta buitinė keramika, kurios nemažą dalį sudarė žiestos Kelcų ir juodosios keramikos fragmentai, statybinė keramika – gotikinės plytos su letenų ir pirštų įspaudais, plokštiniai ir puodyniniai kokliai (5 pav.), aptikta ir XV–XX a. I pusės numizmatinių radinių. Didelę dalį numizmatinių radinių sudarė 1440–1492 m. Kazimiero Jogailaičio denarai (19 vienetų) ir 1588–1632 m. Zigmanto Vazos denarai, dvidenariai ir šilingai (12 vienetų). Taip pat rasta ir rečiau aptinkamų monetų: du 1411–1430 m. Vytauto denarai, viena 1533–1584 m. Rusijos imperijos Ivano Rūsčiojo denga, du 1492–1506 m. Aleksandro denarai ir vienas 1546 m. Žygimanto Augusto obolas (6 pav.). Rasta ir rečiau aptinkamų ypačiųjų radinių: XV–XVII a. datuojami juostinis žiedas, pagamintas iš vario lydinio, puoštas smulkiomis įkartomis, ir geležinis įmovinis stačiakampio pjūvio arbaleto strėlės antgalis (7 pav.). Taip pat nearcheologinio laikotarpio sluoksnyje aptiktas įkotinis strėlės antgalis,

3 pav. Perkasoje 11 aptiktų mūrinių konstrukcijų bendras situacinis vaizdas: P1 – XVII–XVIII a. datuojamas lengvos konstrukcijos pastato pamatų fragmentas, G1 – XV a. II pusės–XVI a. R kazematų aslos fragmentai, formuoti iš kalkių, ir M1 – XIV–XV a. pradžios su pilies gynybinės sienos statyba susijusi medinė konstrukcija. T. Bajarūno nuotr.

Fig. 3. General view of the masonry structures discovered in trench 11: P1 – a fragment of the foundation of a lightweight structure (17th–18th centuries); G1 – fragments of the lime floor of the E casemate (mid-15th–16th centuries); M1 – a timber structure related to the construction of the castle's defensive wall (14th–early 15th centuries).

4 pav. Perkasoje 11 atidengtos medinės konstrukcijos pjūvis iš V. L. Gudonio nuotr.

Fig. 4. A cross-section of a wooden structure uncovered in trench 11, viewed from the W.

5 pav. Archeologinių tyrimų metu aptikti radiniai: 1 – XIV a. pabaigos–XV a. gotikinė plyta su gyvūno letenos įspaudu; 2 – XV a. žiesto puodo pakraštėlis, 3 – XVI a. pabaigos–XVII a. pradžios žiesto Kelcų keramikos puodo pakraštėlis 4 – XVI a. pabaigos–XVII a. vidurio žaliai glazūruotas plokštinis koklis, puoštas vazos motyvu; 5 – XV–XVI a. I pusės juodosios keramikos puodo sienelė. R. Sprindžio nuotr.

Figure 5. Some finds discovered during the excavation: 1 – a Gothic-style brick with a paw imprint (late 14th–15th centuries); 2 – the rim of a wheel-thrown pot (15th century); 3 – the rim of a wheel-thrown pot from Kielce (late 16th–early 17th centuries); 4 – a green-glazed flat stove tile decorated with a vase motif (late 16th–mid-17th centuries); 5 – the rim of a black ceramic pot (15th–early 16th centuries).

6 pav. Archeologinių tyrimų metu aptiktos monetos: 1 – 1588–1632 m. Zigmanto Vazos šilingas; 2 – 1411–1430 m. Vytauto denaras; 3 – 1533–1584 m. Rusijos Ivano Rūsčiojo denga; 4 – 1440–1492 m. Kazimiero Jogailaičio denaras; 5 – 1492–1506 m. Aleksandro denaras; 6 – 1546 m. Žygimanto Augusto obolas. R. Sprindžio nuotr.

Fig. 6. Coins discovered during the excavation: 1 – a shilling of Sigismund Vasa, minted in 1588–1632; 2 – a denar of Vytautas the Great, minted in 1411–1430; 3 – a denga of Ivan the Terrible of Russia, minted in 1533–1584; 4 – a denar of Casimir Jagiellon, minted in 1440–1492; 5 – a denar of Alexander Jagiellon, minted in 1492–1506; 6 – an obol of Sigismund II Augustus, minted in 1546.

pagamintas iš melsvo titnago skeltės, jis datuojamas finaliniu paleolitu. Makrobotaninių tyrimų metu XV–XVII a. datuojamose įgilintose archeologinėse struktūrose ir archeologinio sluoksnio vietose buvo aptiktos 406 degusios ir 1277 nedegusios botaninės makroliekanos. Be daugybės piktžolių, buvo aptikta ir kultūrinių augalų, jie sudarė 33,5 % aptiktų degusių

7 pav. Archeologinių tyrimų metu aptikti ypatieji radiniai: 1 – vario lydinio juostinis žiedas; 2 – titnaginis įkotinis strėlės antgalis; 3 – arbaleto strėlės antgalis. R. Sprindžio nuotr.

Fig. 7. Special finds: 1 – a copper alloy banded ring; 2 – a tanged point; 3 – a crossbow arrowhead.

augalų. Buvo apibūdinti bent 5 kultivuojamų rūšių taksonai: *Avena* (avižų) gentis, *Hordeum vulgare* (paprastasis miežis), *Secale cereale* (sėjamasis rugys), *Triticum* (kviečių) gentis ir *Vicia lens* (valgomasis lęšis). Visi tyrimų metu sukaupti radiniai ir botaninės makroliekanos buvo perduotos į TIM.

Trakai Island Castle

The archaeological investigation of Trakai Island Castle (SE Lithuania) in 2023 comprised the detailed excavation of 24 trenches (644 m^2 in total, of which only 56 m^2 reached the natural layer), an exploratory excavation (13 test pits, 24 m^2 in total), and a field survey (222.5 m^2) (Fig. 1). The investigation revealed archaeologically valuable cultural layers dating to the 14th–17th centuries, starting at depths of 0.3–1.4 m. The natural layer was reached only in trenches 17–19, and features cut into it contained finds from the 15th–17th centuries. Archaeologically valuable structures were discovered in trenches 11, 18, and 21A: P1 – a

fragment of the foundation of a lightweight structure dating to the 17th–18th centuries; P3 – a masonry structure dating to the 16th–17th centuries; G1 – lime floor fragments of the E casemate dating from the mid-15th to 16th centuries; M1 – a timber structure related to the construction of the castle's defensive wall from the 14th to early 15th centuries (Figs. 2–4). In total, the investigation yielded 1,612 finds from the 15th–20th centuries, namely wheel-made household pottery, structural ceramics (Gothic-style bricks with paw and finger imprints, panel and pot-shaped stove tiles), coins dating from the 15th to the mid-20th centuries, and some special finds, such as a crossbow arrowhead, a banded ring made of a copper alloy, and a tanged point (Figs. 5–7).

Vytautas Juškaitis

Panemunės pilis

Archeologiniai tyrimai Panemunės pilyje (Jurbarko r., Skirsnemunės sen., Pilies I kaimas) vykdomi nuo XX a. vidurio. 1956 m. Panemunės pilies R bokštą ir korpusą tyrinėjo K. Mekas. Rasta koklių, plytų, indų šukių (Žalnierius A. Panemunės dvaro rūmų archeologiniai tyrinėjimai, *Lietuvos archeologija.* Vilnius, 2005, t. 27, p. 137). 1959–1960 m. V, Š ir R korpusų aplinką tyrinėjo E. Milčiūtė. Tyrinėjimų metu aptikta XVI a. puodyninių ir plokštinių koklių fragmentų, XV–XVI a. buitinės keramikos šukių (Žalnierius A. Panemunės dvaro rūmų archeologiniai tyrinėjimai, *Lietuvos archeologija*. 2005, t. 27, p. 138). 1994, 1995 ir 2002 m. V, Š ir R korpusų aplinkoje tyrinėjo A. Žalnierius (*ATL 1994 ir 1995 metais*, 1996, p. 180–185; *ATL 2002 metais*, 2005, p. 153–156), 2010 m. – N. Vailionytė (*ATL 2010 metais*, 2011, p. 195–198), 2011 m. – A. Malonaitis (*ATL 2011 metais*, 2012, p. 186–199), 2015, 2019 ir 2020 m. – V. Juškaitis (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 197–201; *ATL 2019 metais*, 2020, p. 523; *ATL 2020 metais*, 2021, p. 249–253), 2018 m. U. Budvydas (*ATL 2018 metais*, 2019, p. 645).

Panemunės pilies P korpuse Vilniaus dailės akademija atlieka rekonstrukcijos ir pritaikymo ekspozicijai darbus, kurių metu suplanuota įrengti evakuacinį išėjimą. Dėl šios priežasties būsimos laiptinės vietoje reikėjo atlikti archeologinius tyrimus. Šioje vietoje suplanuota vykdyti archeologinius tyrimus apie 5x3 m dydžio plote. Iš pradžių tyrimai pradėti rūsyje šalia išmūrytos arkos, kurią planuojama panaudoti kaip įėjimą į būsimą laiptinę. Darbai pradėti 3x1,1 m dydžio **plote** (3,3 m^2) pastato rūsyje. Žemės paviršius tyrimų vietoje lygus. Nuo perkasos viršaus prasidėjo viršutinė kultūrinio sluoksnio dalis, kuri yra rusvas ir pilkas priemolis, priesmėlis ir smėlis (1 pav.). Šis

1 pav. Perkasos 1 Š sienelė. V. Juškaičio nuotr.
Fig. 1. N section of trench 1.